

6.11.2013
AL/18672/00.01.00/2013

valtiovarainministerio@vm.fi
anne.kauhanen-simanainen@vm.fi

Viite Lausuntopyyntö VM119:00/2012 1873/00.01.00.01/2012

Perustietovarantojen viitearkkitehtuuriluonnos

Kansallisarkisto pitää perustietovarantojen viitearkkitehtuurille asetettuja tavoitteita ja rajoituksia yleisellä tasolla perusteltuina. On hyvä, että viitearkkitehtuuri keskittyy perustietovarannoissa olevien tietojen hyödyntämisen ja rajapintapalveluiden yhteenvoimivuuden kuvaamiseen. Asetettu tavoite tiedon synnystä sen käyttöönottoon kuluvan ajan lyhentämiseksi on toimiva lähtökohta edistää tietojen tehokkaampaa hyödyntämistä.

Kansallisarkisto toivoo, että viitearkkitehtuurien toteuttamisessa käytettäisiin yhtenäistä rakennetta. Näin ne palvelisivat paremmin käyttäjiä, jotka usein voivat tarvita useampia viitearkkitehtuureja. Perustietovarantojen viitearkkitehtuuriluonnos poikkeaa rakenteeltaan aiemmin julkaistuista paikkatiedon ja sähköisen asioinnin viitearkkitehtuureista. Paikkatiedon viitearkkitehtuurin rakenne olisi tarjonnut hyvän lähtökohdan myös perustietovarantojen viitearkkitehtuurille, sillä molemmat tietovarannot ovat perustietovarantoja, joita sovelletaan monipuolisesti eri prosesseissa useilla hallinnonaloilla ja kohdealueilla.

Lausunnolla olevaa viitearkkitehtuurin pääasiakirjaa kutsutaan perustietovarantojen käsikirjaksi. Siten sivulla 8 oleva toteamus siitä, käsikirjan ”luvut” 1 – 12 kuvaavat

viitearkkitehtuurin *soveltamisen* vaiheita [eivätkä siis itse viitearkkitehtuuria] herättää hämmennystä. Lukija jää miettimään, missä sovellettava viitearkkitehtuuri on kuvattu. Kansallisarkiston käsityksen mukaan perustietovarantojen viitearkkitehtuuria ei lausunnolla olevassa pääasiakirjassa ja sen liitteissä esitetä kokonaisuutena. Sen sisällölle esitetään ”hahmotelma” kuviossa, joka on sekä sivulla 9 (kuva 2) että liitteen 1 sivulla 7. Loogisempi ja luettavampi lopputulos syntyisi, jos pääasiakirjassa esitettäisiin perustietovarantojen viitearkkitehtuuri kuvassa 2 esitetyn jäsennyksen mukaisesti. Liitteissä voitaisiin esittää soveltamisohjeet sekä mahdollisia tarkennuksia pääasiakirjan joihinkin kohtiin.

Perustietovarantojen viitearkkitehtuurin suhde julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuriin ja erityisesti tietoarkkitehtuuriin ja muihin viitearkkitehtuureihin on lausunnolla olevassa luonnoksessa esitetty liian yleisellä tasolla.

Viitearkkitehtuurien rooli on ohjata varsinaisten arkkitehtuurin kehittämistä ja kuvaamista. Perustietovarantojen viitearkkitehtuuriluonnoksesta ei kuitenkaan käy ilmi se, miten perustietovarantojen käyttö tulisi huomioida organisaatioiden omien arkkitehtuurien kuvaamisessa. Luvussa 5 voisi konkreettisemmin esittää tietovarantoihin liittyvää yhteistä jäsennystapaa, jota muissa arkkitehtuureissa tulisi noudattaa.

Tiedon omistajuuteen ja hallinnointiin liittyviä asioita ei juurikaan käsitellä viitearkkitehtuuriluonnoksessa. Tavoitetilassa esitetään (s. 12), että palveluiden rakenne ei ole sidoksissa perustietovarantojen omistajuuteen tai muuhun organisointiin. Käytännössä kuitenkin tietojen tehokkaan hyödyntämisen esteenä ovat usein erilaiset hallinnolliset rajat ja rakenteet. Tiedon omistajuuteen liittyvät ongelmat ja arkkitehtuuriperiaatteet tulisi avata selkeämmin viitearkkitehtuurissa.

Perustietovarantoihin liittyvissä prosesseissa (luku 4) ei ole huomioitu tiedon elinkaaren kaikkia vaiheita ja elinkaaren eri vaiheissa tapahtuvia prosesseja, joissa tulee ottaa huomioon mm. tarpeettomaksi käyneen tiedon luotettava hävittäminen ja tietojen luotettavan (pitkäaikaisen) säilyttämisen ratkaisut sekä vastuut ja omistajuuskysymykset sen jälkeen, kun tietoa ei enää hyödynnetä operatiivisessa toiminnassa.

Perustietovarantojen viitearkkitehtuuriluonnoksen käsittelymäärittelyistä puuttuu eksplisiittinen perustietovarantojen määrittely. Kyseinen käsite määritellään monin paikoin epäsuorasti ja vaihtelevasti. Joissakin kohdin perustietovarannot on määritelty toisin kuin aiemmissa JulkICT:n tuottamissa arkkitehtuuridokumenteissa ja tietohallintolaissa (634/2011, 10 §). Kokonaisarkkitehtuurityössä olisi tärkeää, että käsitteiden määrittely olisi yhdenmukaista eri raporteissa ja tietenkin myös kunkin raportin sisällä.

Lausunnolla olevassa viitearkkitehtuuriluonnoksessa perustietovarannot määritellään siis vain epäsuorasti. Epäsuoria määritelmiä löytyy ainakin seuraavista kohdista: kuva 5 (pääasiakirja), kuva 7 (pääasiakirja), kuva 8 (pääasiakirja), luku 7, numeroimaton taulukko (pääasiakirja) ja liite 2. Lisäksi esimerkiksi liitteen 2 taulukossa perustietovarantoihin on sisällytetty myös TOR, KANTA ja KANSÄ. Nämä ovat kuitenkin tiettyjen toimi- tai kohdealojen toimintoihin liittyviä erityistietovarantoja, jotka luonteeltaan ja käytettävyydeltään poikkeavat olennaisesti perustietovarannoista ja joista ainakin KANTA-varannolla on oma pitkälle kehitetty arkkitehtuurinsa (ks. <http://www.kanta.fi/fi/web/ammattilaisille/arkkitehtuuri>).

Kansallisarkisto korostaa, että perustietovarannot ovat suurimmaksi osaksi rekisteritietoja, joiden käytössä on tästä syystä erityispiirteitä esimerkiksi asiakirjamuotoisiin aineistoihin

verrattuna. Näin ollen tietojen käytön ja yhteentoimivuuden kannalta viitearkkitehtuurissa olisi tärkeää erottaa erityyppiset käyttötavat, erityisesti yksikkötasoinen käyttö (kysely- ja massakäyttö) ja aggregoitujen tietojen käyttö.

Useissa perustietovarannoissa henkilötiedot ovat joko päätietosisältönä tai ”sivutietoina”. Henkilötietojen jatkokäyttö ei ole vapaata, vaan edellyttää tietosuojalainsäädännön huomioonottamista. Kansallisarkiston näkemyksen mukaan viitearkkitehtuurissa tulisi vähintään tuoda esiin henkilötietojen käsittelyyn ja luovuttamiseen liittyvät yleisperiaatteet ja pohtia, mihin kaikkeen tällä on vaikutuksia.

Pääjohtaja Jussi Nuorteva

Tutkimusjohtaja Päivi Happonen